

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Nowe zrównoważone modele biznesowe”**(opinia rozpoznawcza)**

(2018/C 081/08)

Sprawozdawczyni: **Anne CHASSAGNETTE**Współsprawozdawca: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Wniosek o sporządzenie opinii	Komisja Europejska, 7.2.2017
Podstawa prawna	Artykuł 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Organ odpowiedzialny	Podkomitet „Nowe zrównoważone modele biznesowe”
Data przyjęcia przez podkomitet	25.9.2017
Data przyjęcia na sesji plenarnej	18.10.2017
Sesja plenarna nr	529
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	187/3/4

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Model biznesowy oparty na schemacie „wydobycie, produkcja, posiadanie, wyrzucanie” jest kwestionowany ze względu na mnożące się wyzwania gospodarcze, społeczne i środowiskowe, przed którymi stoi Europa.

1.2. Jesteśmy świadkami kształtowania się gospodarki hybrydowej, gdzie tradycyjne struktury rynku spotykają się z konkurencją, jaką stanowi pojawienie się wielu nowych modeli zmieniających stosunki między producentami, dystrybutorami i konsumentami.

1.3. Oprócz opłacalności ekonomicznej, niektóre z tych nowych modeli biznesowych, takie jak gospodarka oparta na funkcjonalności, gospodarka dzielenia się lub odpowiedzialne finansowanie, stawiają sobie za cel – lub przynajmniej tak twierdzą – zmierzenie się z innymi podstawowymi wyzwaniami dla ludzi i całej planety, które mają kluczowe znaczenie dla trwałego rozwoju, takimi jak:

- sprawiedliwość społeczna,
- zarządzanie partycypacyjne,
- ochrona zasobów i kapitału naturalnego.

1.4. Dla Unii Europejskiej (UE), wspieranie tych innowacyjnych rozwiązań jest szansą, by stać się liderem w dziedzinie nowatorskich modeli biznesowych, nierozzerwalnie łączących pojęcia dobrobytu gospodarczego, wysokiej jakości ochrony socjalnej i zrównoważenia środowiskowego oraz pozwalających promować „markę europejską”. UE musi zatem przyjąć w tej kwestii ambitne podejście.

1.5. W związku z tym niniejsza opinia zawiera **10** następujących **zaleceń**:

1.5.1. **Zapewnić w całej UE lepszą koordynację prac na temat zrównoważonej gospodarki poprzez utworzenie stałej struktury na rzecz nowej, zrównoważonej gospodarki.** Struktura ta powinna dysponować odpowiednimi zasobami w zakresie oceny i komunikacji, aby monitorować rozwój nowych modeli biznesowych o dużym potencjale z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju, i aby wdrażać zalecenia zawarte w niniejszym dokumencie. Taka struktura sprzyjałaby dialogowi między różnymi zainteresowanymi stronami w skali europejskiej. EKES mógłby przyczynić się do tych wysiłków poprzez utworzenie w swych ramach centrum monitorowania nowej gospodarki, tak jak już to zalecał w wielu opiniach.

1.5.2. Władze publiczne UE muszą wspierać badania, w tym badania naukowe, a zwłaszcza odpowiedzialne badania i innowacje⁽¹⁾, aby:

- lepiej zrozumieć rzeczywiste skutki nowych modeli gospodarczych z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju na przestrzeni całego cyklu życia, oraz prowadzić dalsze badania naukowe dotyczące przeszkód na drodze rozwoju nowych modeli,
- opracować wskaźniki w celu monitorowania tych nowych modeli biznesowych i zwiększyć ich widoczność.

1.5.3. Należy koniecznie upewnić się, czy nowe modele rzeczywiście spełniają kryteria zrównoważonego rozwoju. W ramach pojęcia nowej, zrównoważonej gospodarki niektóre podmioty tworzą modele, które niekoniecznie są zrównoważone pod każdym względem. Komisja powinna wziąć pod uwagę nie tylko szanse ale także potencjalne zagrożenia wynikające z ewentualnych nadużyć w korzystaniu z pewnych nowych modeli biznesowych, zwłaszcza w odniesieniu do kwestii społecznych, regulacji dotyczących pracy i nieuczciwej konkurencji podatkowej.

1.5.4. UE powinna promować i wspierać edukację, szkolenia i informowanie w celu zwiększenia wiedzy na temat nowych zrównoważonych modeli biznesowych i roli zrównoważonych finansów w stosunku do wszystkich podmiotów. Chodzi o podkreślenie spójności i ewentualnie napięć i kompromisów pomiędzy, z jednej strony, kwestiami zrównoważonego rozwoju, a z drugiej strony – rentownością.

1.5.5. Komisja powinna przeanalizować i uzupełniać (lecz nie zastępować) prywatne inicjatywy mające na celu wymianę najlepszych praktyk i doświadczeń między innowatorami za pośrednictwem sieci, platform internetowych, konferencji itd. EKES popiera już takie inicjatywy, zarządzając wspólnie z Komisją Europejską nową platformą na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym.

1.5.6. Władze publiczne w UE muszą zagwarantować, że inicjatorzy nowych, rzeczywiście zrównoważonych modeli biznesowych będą mieć dostęp do finansowania w pierwszych fazach oraz na dalszych etapach rozwoju. Potrzebne są narzędzia i definicje, by umożliwić im uprzywilejowany dostęp do mechanizmów finansowania publicznego i/ lub ułatwić ich finansowanie przez społecznie odpowiedzialnych inwestorów.

1.5.7. Komisja Europejska mogłaby promować testowanie nowych modeli za pośrednictwem funduszu na rzecz finansowania innowacji poświęconego zrównoważonym modelom i otwartego dla partnerstw publiczno-prywatnych. W tym celu EKES zaleca wprowadzenie projektów pilotażowych mogących tworzyć wartość współdzieloną i włączyć się do sieci nowej gospodarki.

1.5.8. Władze publiczne w UE muszą włączać podmioty posługujące się nowymi modelami biznesowymi do istniejących polityk sektorowych UE, aby zapewnić im lepszą widoczność i uzyskać stymulujące efekty ułatwiające ich rozwój. Na przykład w przygotowywanym obecnie pakiecie dotyczącym mobilności należałoby być może uwzględnić wspieranie nowych modeli wspólnych dojazdów lub wspólnego wykorzystania samochodów, aby uzupełniały one ofertę transportu publicznego.

1.5.9. Ogólnie rzecz biorąc, UE musi stworzyć ramy polityczne, podatkowe i regulacyjne, które umożliwią upowszechnianie nowych zrównoważonych modeli na dużą skalę. Powinna w szczególności:

- podejść szerzej do tej kwestii na szczeblu politycznym i opracować jasną wizję zrównoważonego rozwoju, która będzie kamieniem węgielnym modernizacji jej modelu społecznego i gospodarczego,
- zachęcać do włączania do logiki ekonomicznej zewnętrznych efektów społeczno-środowiskowych i dążyć do przesunięcia systemów podatkowych w państwach członkowskich w kierunku opodatkowania ekologicznego; Dopóki takie zewnętrzne efekty nie zostaną uwzględnione w cenach, w naszej gospodarce nadal będą dominować towary i usługi gospodarki linearnej,
- stworzyć ramy regulacyjne, które sprzyjają zrównoważonej konsumpcji i produkcji poprzez zwiększenie przejrzystości i odpowiedzialności sektorów zarówno istniejących, jak i nowo powstających, aby skutki społeczne i środowiskowe były uwzględniane w całym łańcuchu wartości.

1.5.10. Należy przemyśleć sposób funkcjonowania sektora finansowego w celu zapewnienia jego zrównoważonego charakteru i ponownie zdefiniować pojęcie ryzyka, aby uwzględnić wyzwania długoterminowe, środowiskowe, społeczne i dotyczące zarządzania w skali mikro i makro. Wszystkie podmioty w finansowym łańcuchu wartości (konsumenci, banki, inwestorzy, organy regulacyjne, rządy) muszą uczestniczyć w tym przeglądzie. Pozwoli to lepiej dostosować wyniki w zakresie inwestycji i pożyczek do oczekiwań odpowiedzialnych konsumentów. EKES

⁽¹⁾ Na przykład w ramach dziewiątego programu ramowego (FP9) na lata 2021–2027.

proponuje utworzenie platformy (*hub*) w celu udostępnienia konsumentom obiektywnych informacji pozwalających im na orientację w tej dziedzinie.

2. Uwagi ogólne: ułatwić działania innowatorom, którzy oferują nowe modele biznesowe w Europie

2.1. Coraz szerzej dyskutowany jest **zrównoważony charakter naszego modelu gospodarczego**⁽²⁾ – tzn. jego zdolność do reagowania na potrzeby obecnych pokoleń bez ograniczania możliwości przyszłych pokoleń do zaspokajania ich własnych potrzeb.

2.2. **Na płaszczyźnie gospodarczej**, masowe bezrobocie, które utrzymuje się w niektórych krajach, jest wyrazem trudności niektórych grup społecznych w uzyskaniu dostępu do bardzo szybko zmieniającego się rynku pracy. Z powodu spadku siły nabywczej i słabego wzrostu gospodarczego w niektórych krajach rozwiniętych pojawiają się wątpliwości co do celów, którym powinien służyć nasz model gospodarczy.

2.3. **Na płaszczyźnie społecznej**, pogłębianie się nierówności rodzi pytania o alokację i sprawiedliwy podział zasobów (gospodarczych i naturalnych). Wyłączenie części społeczeństwa z korzyści płynących ze wzrostu gospodarczego stanowi bodziec zachęcający do zrewidowania naszych **sposobów sprawowania rządów** w celu stworzenia **modelu gospodarczego bardziej sprzyjającego włączeniu społecznemu i partego na uczestnictwie**.

2.4. **Na płaszczyźnie środowiskowej**, zagrożenia związane ze zmianą klimatu prowadzą do zakwestionowania naszego uzależnienia od źródeł energii generujących emisje CO₂. Linearność naszych systemów produkcji i konsumpcji prowadzi do nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych i utraty różnorodności biologicznej. Zanieczyszczenia będące efektem naszej działalności gospodarczej mają wieloraki wpływ na środowisko, a także na samopoczucie obywateli.

2.5. **W takiej sytuacji obecny model ma konkurenta w postaci znacznej liczby innowatorów promujących nowe modele biznesowe.**

2.5.1. Te nowe modele, które mogą opierać się na nowych technologiach, w szczególności cyfrowych, prowadzą do zmiany stosunków między producentami, dystrybutorami i konsumentami, którzy stają się czasami „prosumentami”. Prowadzą też do zakwestionowania niektórych tradycyjnych pojęć, takich jak praca najemna, zapewniając bardziej elastyczne formy pracy oraz dzielenie stanowisk pracy. Choć mówi się o nich jako o „nowych” modelach, mogą one w rzeczywistości być formą odnowienia dawnych praktyk.

2.5.2. Niniejsza opinia EKES-u dotyczy nowych zrównoważonych modeli biznesowych, które dążąc do opłacalności ekonomicznej, uwzględniają – **lub twierdzą, że uwzględniają** – co najmniej jeden z filarów zrównoważonego rozwoju, czyli:

- **sprawiedliwość społeczną** (poszanowanie godności ludzkiej, rozszerzenie dostępu do dóbr i usług, sprawiedliwy podział zasobów, uczciwe ceny, solidarność),
- **partycypacyjny tryb zarządzania** (zwiększenie udziału pracowników i konsumentów w funkcjonowaniu i strategicznym ukierunkowaniu przedsiębiorstwa, metody produkcji i konsumpcji bardziej związane z faktycznymi potrzebami ludności i realiami lokalnymi),
- **ochronę zasobów i kapitału naturalnego** (oddzielenie dobrobytu gospodarczego od wykorzystania zasobów, uwzględnianie negatywnych efektów środowiskowych).

2.5.3. Innowacyjni przedsiębiorcy proponujący **nowe modele biznesowe**, które powinny być bardziej zrównoważone, odwołują się do **wielu pojęć**, takich jak gospodarka o obiegu zamkniętym, gospodarka oparta na funkcjonalności, gospodarka dzielenia się, gospodarka na rzecz wspólnego dobra, odpowiedzialne finansowanie. Wzbogacają oni już ustrukturyzowany ekosystem przedsiębiorców gospodarki społecznej (GS), którego głównym przedmiotem zainteresowania są kwestie zarządzania oraz użyteczności społecznej i ekologicznej. Choć gospodarka społeczna nie może być uważana za „nowy” i „zrównoważony” model biznesowy, to jednak odnawia się ona pod wpływem tych innowacyjnych działań. **Choć te nowe modele nie realizują tych samych celów** (niektóre z nich są skoncentrowane na aspektach środowiskowych, inne na socjalnych), **dążą one do tworzenia różnorodnych form wartości** (gospodarczej, społecznej, środowiskowej) **i nie powinny zatem być traktowane jednorodnie**.

2.6. UE powinna **wykorzystać okazję na odgrywanie przywódczej roli, jeśli chodzi o zrównoważony model biznesowy. Europejski model gospodarczy musi wciąż wymyślać się na nowo**, by włączyć w swoją logikę wyzwania długoterminowe i by nierozdzielnie ze sobą związać pojęcia dobrobytu gospodarczego i zrównoważonego rozwoju.

⁽²⁾ SC/047: „Transformacja w kierunku bardziej zrównoważonej przyszłości Europy – strategia na 2050 r.” (w przygotowaniu) (zob. s. 44 niniejszego Dziennika Urzędowego).

2.6.1. **W Europie konsumenci są coraz bardziej świadomi skutków środowiskowych i społecznych konsumpcji.** Pojawienie się postaci „prosumenta”, zwłaszcza w dziedzinie odnawialnych źródeł energii, przyczynia się do powstawania nowych stosunków w łańcuchu wartości i pomiędzy producentami, dystrybutorami i konsumentami. **Odnosi się to również do podmiotów gospodarczych. Na przykład w sektorze finansowym pojęcie ryzyka poszerza się, by uwzględnić kryteria „pozafinansowe”, w szczególności w wycenie aktywów.** Niektóre podmioty zarządzające aktywami dążą do uruchomienia dynamiki zachęcającej przedsiębiorstwa do określenia – w stopniu większym niż ich zobowiązania prawne – niektórych elementów odpowiedzialności społecznej i środowiskowej. Dynamikę tę, obecnie na wstępnym etapie, należy kontynuować i wzmacniać w oparciu o rzeczywistą odpowiedzialność⁽³⁾. Rozwijanie zrównoważonego finansowania jest najlepszym sposobem na przekierowanie europejskiego systemu finansowego z logiki krótkoterminowej stabilizacji na drogę logiki skutków długoterminowych.

2.6.2. Europa może odnieść wiele korzyści, jeżeli stanie się liderem tej nowej gospodarki.

2.6.3. **UE może znaleźć za pośrednictwem tych nowych modeli sposoby rozwiązania konkretnych problemów.** System wspólnego korzystania z samochodów, zmieniając nasz sposób korzystania z transportu, może promować mobilność bardziej sprzyjającą włączeniu społecznemu i bardziej ekologiczną. Modele przedsiębiorstw, które mają na celu ponowną integrację osób znajdujących się w trudnej sytuacji, przyczyniają się do zwiększenia dostępu części ludności do rynku pracy.

2.6.4. **Zrównoważony charakter modelu biznesowego może też stanowić czynnik różnicowania pozwalający na promowanie „marki europejskiej”.**

2.6.5. **UE posiada środki, by umożliwić rozwój europejskich liderów w tych dziedzinach.** Dla niektórych przedsiębiorstw kombinacja rentowności gospodarczej oraz kryteriów zrównoważonego rozwoju w ramach ich modelu staje się – lub już jest – prawdziwą przewagą komparatywną w procesie ekspansji na nowe rynki.

2.6.6. **Poprzez umieszczenie zasady zrównoważonego rozwoju w centrum projektu modernizacji swej gospodarki i polityki,** Unia Europejska może ponownie zmobilizować państwa członkowskie, realizując – po szoku wywołanym brexitem – wspólny projekt, a także przywracając obywatelom miejsce w centrum projektu europejskiego.

3. **Choć pojawienie się nowych modeli biznesowych, które zawierają zobowiązania dotyczące ich zrównoważonego charakteru, stanowi prawdziwą szansę dla UE, „bogactwo” to wymaga odpowiedniego zrozumienia i podejścia w celu wykrycia i zachęcenia do działania podmiotów będących siłą napędową przemian.**

3.1. Na przykład **gospodarka oparta na funkcjonalności** polega na zastąpieniu pojęcia sprzedaży danej rzeczy sprzedażą możliwości korzystania z niej. Indywidualny konsument nie kupuje własnego pojazdu, lecz usługę w zakresie mobilności od usługodawcy. Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju, przejście od własności do użytkowania pozwala a priori: zachęcać dostawców do optymalizacji obsługi technicznej produktów, przedłużania ich trwałości, a nawet do ich ekologicznego projektowania i poddawania ich recyklingowi; używać tego samego przedmiotu wspólnie z innymi konsumentami, a tym samym intensywniej wykorzystywać produkty już istniejące i czasami nie w pełni wykorzystywane; proponować ceny dostępu do produktów niższe od kosztu ich posiadania.

3.2. **Gospodarka dzielenia się** jest pojęciem, którego definicja nie jest jeszcze ustabilizowana⁽⁴⁾. Ogólnie dotyczy ono przedsiębiorców zakładających platformy cyfrowe umożliwiające osobom prywatnym wymianę produktów i usług: wspólne dojazdy, wynajem towarów, zakup rzeczy używanych, wypożyczenia, darowizny itp. Ale definicja ta jest przedmiotem szerokiej dyskusji, gdyż niektórzy włączają tu również systemy wymiany, które nie są oparte na platformach cyfrowych, inni uwzględniają przedsiębiorstwa, które wynajmują towary, pozostając ich właścicielami, a jeszcze inni wykluczają wszelkie inicjatywy podejmowane przez przedsiębiorstwa, które za cel stawiają sobie generowanie zysku.

3.3. **Gospodarka o obiegu zamkniętym** rozwija się z kolei w opozycji do modelu linearnego⁽⁵⁾. Opiera się ona na tworzeniu „zamkniętego kręgu wartości”, w którym produkt lub materiał na końcu eksploatacji ponownie wprowadzany jest do procesu produkcji. W idealnym obiegu zamkniętym towary produkowane są na podstawie ekoprojektu, z użyciem zasobów odnawialnych lub pochodzących z recyklingu albo z odpadów z innych sektorów; ponownie wykorzystywane; naprawiane; aktualizowane; a na końcu poddawane recyklingowi. Korzyści z tego modelu to: zmniejszenie ryzyka, redukcja kosztów, wartość dodana, lojalność konsumentów i motywacja pracowników.

3.4. **Nowe modele biznesowe, zwane zrównoważonymi, wykraczają poza trzy omówione wyżej pojęcia.** Jednak te ostatnie pozwalają wykazać **brak jasności niektórych pojęć** stosowanych do opisu nowych modeli biznesowych, na wzór debat w sprawie zakresu gospodarki dzielenia się lub koncepcji zbliżonych do gospodarki dzielenia się. Niektóre pojęcia mogą również nachodzić na siebie; gospodarka oparta na funkcjonalności i gospodarka dzielenia się mogą być uznawane za ogniwa gospodarki o obiegu zamkniętym.

⁽³⁾ W tej kwestii zob. Dz.U. C 21 z 21.1.2011, s. 33, gdzie wyjaśniono szczegółowo rozwój „odpowiedzialnych społecznie produktów finansowych”.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 303 z 19.8.2016, s. 36.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 264 z 20.7.2016, s. 98.

3.5. Trzeba także podkreślić **różnorodność inicjatorów tych nowych modeli biznesowych**: duże przedsiębiorstwa, które się odnawiają, obok podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą, dążąc do wykładniczego wzrostu; przedsiębiorstwa społeczne, które mogą stanowić część gospodarki społecznej; stowarzyszenia wolontariackie i inicjatywy obywatelskie.

3.6. Ponadto podczas gdy niektórzy przedsiębiorcy dążą jednocześnie do rentowności gospodarczej i do sprostania wyzwaniom środowiskowym, społecznym lub związanym z zarządzaniem i stawiają zrównoważenie w centrum swoich działań oraz oceniają skutki tych działań od kątem jego poprawy, inni nie podzielają tej „intencji” dążenia do zrównoważonego rozwoju. Dążą oni przede wszystkim do rentowności i uważają, że ich model biznesowy przynosi reszcie społeczeństwa pozytywne efekty zewnętrzne. Nie sprawdzają oni przy tym tych efektów i nie dążą do ich poprawy.

3.7. Te nowe modele niekoniecznie mają na celu zrównoważony rozwój pod każdym względem. **Przedsiębiorstwa, które rozwijają modele gospodarcze inspirowane gospodarką o obiegu zamkniętym, mają np. skłonność do traktowania kwestii ochrony środowiska jako głównego elementu ich projektu i do maksymalnej oszczędności zasobów.** Tymczasem, aby system był również zrównoważony społecznie, model obiegu zamkniętego musi pozostać dostępny i przystępny cenowo dla konsumenta. Ponadto, choć obieg produkcyjny może mieć skalę lokalną – by uprzywilejować lokalne zasoby i zatrudnienie – nie jest wykluczone, że zasoby wykorzystane jako materiały pochodzące z recyklingu będą przewożone na duże odległości. **Z kolei konsumpcja współdzielona może – wręcz przeciwnie – mieć przede wszystkim na celu rozszerzenie dostępu użytkowników do danego towaru bez wymogu ochrony środowiska.**

3.8. **Ponadto należy pamiętać, że rzeczywiste oddziaływanie nowych modeli biznesowych, zwanych zrównoważonymi, budzi wątpliwości.** Tak więc korzyści, jakie środowisku naturalnemu przynoszą platformy gospodarki dzielenia się są nadal przedmiotem dyskusji. Bilans ekologiczny platform umożliwiających osobom prywatnym dostęp do towarów innych osób zamiast ich samodzielnego nabywania często jest bardziej złożony, niż się to wydaje⁽⁶⁾. Wspólne dojazdy na dalekie odległości często na przykład bezpośrednio konkurują z pociągiem, a nie z indywidualnym korzystaniem z samochodu. A osoby nabywające towary od innych osób czynią to nie po to, by ograniczyć zakup nowych towarów, lecz raczej by zwiększyć spożycie. Mówiąc ogólniej, **przejście od własności do użytkowania nie wystarczy, aby zapewnić ograniczenie śladu ekologicznego konsumpcji i kosztów dla konsumentów.** Przykładem mogą być tu przedsiębiorstwa zajmujące się wypożyczaniem, a nie sprzedażą smartfonów, które mają skłonność do oferowania swoim klientom szybszej wymiany produktów na nowe, a nie zawsze uruchamiają system recyklingu lub ponownego wykorzystania produktów zużytych.

3.9. Należy również zauważyć, że gospodarka dzielenia się nasuwa istotne pytania dotyczące monopolizacji, ochrony danych, prawa pracy, opodatkowania wymiany handlowej i konkurencji z tradycyjnymi modelami biznesowymi, tak jak w przypadku dyskusji na temat platform zakwaterowania u osób prywatnych.

3.10. **A zatem, choć władze publiczne powinny wspierać przedsiębiorców stojących za tymi koncepcjami, muszą również zachować krytyczne podejście do ich zamiarów i faktycznego oddziaływania oraz mieć świadomość różnorodności tych przedsiębiorców i niejasności pojęć, którymi się posługują.**

4. **W niniejszej, ostatniej części opinii prezentujemy wykaz głównych „dźwigni”, które mogłyby umożliwić UE wspieranie wdrażania tych nowych modeli i ich trwałości.**

4.1. W pierwszej kolejności należy podsumować inicjatywy już podjęte na szczeblu europejskim, by wspierać omawiane nowe modele biznesowe. **Kwestia ta jest już bowiem przedmiotem uwagi decydentów publicznych w państwach członkowskich i na szczeblu Unii.** Śledzą oni ich rozwój, zastanawiając się nad ich rzeczywistym wkładem w zrównoważony rozwój i nad narzędziami polityki publicznej, które pozwoliłyby wspierać modele mające największy wpływ.

4.1.1. **Na poziomie Komisji Europejskiej** trwa realizacja wielu działań w związku z jej komunikatem w sprawie inteligentnego, innowacyjnego i zrównoważonego przemysłu, w którym przewiduje się przyjęcie kompleksowej strategii na rzecz konkurencyjności przemysłu, łącząc aktywną rolę wszystkich zainteresowanych stron z umocnieniem poczucia odpowiedzialności poszczególnych osób:

- środki w ramach pakietu dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym⁽⁷⁾, który obejmuje zmienione wnioski ustawodawcze dotyczące odpadów, jak również szczegółowy plan działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym obejmujący środki przewidziane w okresie do 2018 r.,
- platforma europejskich zainteresowanych stron na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym w celu zwiększenia widoczności i wymiany najlepszych praktyk między zainteresowanymi stronami oraz tworzenia sieci kontaktów między nimi,

⁽⁶⁾ Instytut Rozwoju Zrównoważonego i Stosunków Międzynarodowych (IDDRI): „Économie du partage, enjeux et opportunités pour la transition écologique” [Gospodarka dzielenia się, wyzwania i szanse dla transformacji ekologicznej].

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm

- europejski program na rzecz gospodarki dzielenia się⁽⁸⁾ i platform internetowych⁽⁹⁾,
- badania dotyczące zrównoważonego rozwoju gospodarki dzielenia się lub ekologii przemysłowej,
- opracowywanie dobrowolnych wytycznych dotyczących zaproszeń do składania ofert w ramach zamówień publicznych,
- opracowanie w 2017 r. przez grupę ekspertów wysokiego szczebla ds. zrównoważonych finansów zaleceń, by włączyć w czytelny sposób zrównoważone finansowanie do strategii UE oraz do unii rynków kapitałowych.

4.1.2. **Komitet przyjął już rozliczne opinie w sprawie gospodarki opartej na funkcjonalności⁽¹⁰⁾, konsumpcji współdzielonej i pokrewnego pojęcia gospodarki dzielenia się⁽¹¹⁾, gospodarki o obiegu zamkniętym⁽¹²⁾, innowacji jako siły napędowej nowych modeli biznesowych⁽¹³⁾ i gospodarki na rzecz wspólnego dobra⁽¹⁴⁾.** Opinie te podkreślają:

- potencjał tych nowych modeli pod kątem zrównoważonego rozwoju i znaczenie lepszego analizowania ich faktycznego oddziaływania,
- potrzebę uprzywilejowanego traktowania przedsiębiorstw stosujących faktycznie modele terytorialne, spółdzielcze, ekologiczne i społeczne.

4.2. **Opinie te zawierają propozycje działań władz publicznych** w celu wsparcia rozwoju przedsiębiorstw stosujących modele biznesowe jednocześnie nowatorskie i zrównoważone. **Poniższa lista zawiera te kierunki działania wzbogacone o inne pomysły, które pojawiły się podczas wysłuchań prowadzonych w ramach niniejszej opinii.**

4.2.1. Przede wszystkim konieczne jest **utworzenie stałej struktury w odniesieniu do nowych modeli biznesowych**, które mają potencjał z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju; powinna ona służyć monitorowaniu ich rozwoju i realizacji zaleceń sformułowanych w niniejszej opinii. Struktura ta musi angażować instytucje europejskie, przede wszystkim Komisję i EKES, a także federacje innowacyjnych przedsiębiorstw, organizacje związkowe, stowarzyszenia i naukowców.

4.2.2. Następnie **chodzi o to, by europejskie władze publiczne pomagały w lepszym zrozumieniu i monitorowaniu tych zmian.**

4.2.2.1. W tym celu Komisja może zwiększyć swój wkład w badania, w tym w odpowiedzialne badania naukowe, w celu **lepszego zrozumienia rzeczywistego oddziaływania społecznego i środowiskowego nowych modeli biznesowych**, które powstają, oraz czynników hamujących ich rozwój. Umożliwiłoby to również wyjaśnienie niejasności wokół wielu pojęć. Prace te powinny być organizowane z udziałem wszystkich zainteresowanych stron w procesie badań i innowacji w celu wykorzystania ich doświadczenia.

4.2.2.2. Przy udziale Eurostatu (na poziomie europejskim) i organów statystycznych w państwach członkowskich należy **opracować wskaźniki i dane statystyczne** w celu monitorowania rozwoju tych modeli i **zwiększyć ich widoczność.**

4.2.2.3. **Kluczowym czynnikiem dla zapewnienia rozwoju nowych modeli gospodarczych jest wspieranie kształcenia i szkolenia różnych zainteresowanych stron w celu poprawy znajomości tych modeli i ich widoczności.** Dziś nowe zrównoważone modele biznesowe nadal stanowią jedynie niewielką część europejskiej gospodarki. Często zderzają się one z pewną logiką i utartymi mechanizmami, a także z brakiem wiedzy na ich temat. W związku z tym należałoby opracować szkolenia:

- **dla decydentów publicznych i ich administracji**, w celu opracowania zaproszeń do składania ofert, które mogą zachęcać do udziału przedsiębiorstwa wdrażające nowe zrównoważone modele gospodarcze,

⁽⁸⁾ COM(2016) 356 final.

⁽⁹⁾ COM(2016) 288 final.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 75 z 10.3.2017, s. 1.

⁽¹¹⁾ Dz.U. C 75 z 10.3.2017, s. 33; Dz.U. C 303 z 19.8.2016, s. 36; Dz.U. C 177 z 11.6.2014, s. 1.

⁽¹²⁾ Dz.U. C 264 z 20.7.2016, s. 98 i Dz.U. C 230 z 14.7.2015, s. 91.

⁽¹³⁾ Dz.U. C 303 z 19.8.2016, s. 28.

⁽¹⁴⁾ Dz.U. C 13 z 15.1.2016, s. 26.

- **dla innowacyjnych przedsiębiorstw**, aby zachęcać inkubatory przedsiębiorczości do oferowania szkoleń na temat zrównoważonego rozwoju, np. na temat ponownego wykorzystywania dóbr,
- **dla wszystkich przedsiębiorstw, w szczególności MŚP**, w celu zwiększenia świadomości na temat zrównoważonych i innowacyjnych modeli biznesowych,
- **dla pracowników sektorów działalności, w których zachodzą przemiany i w których pojawia się konieczność przekwalifikowania**, aby pomóc im w zdobywaniu umiejętności niezbędnych z punktu widzenia nowych modelach biznesowych i zrównoważonego rozwoju,
- **dla obywateli i konsumentów**, za pośrednictwem programu zwiększania świadomości w zakresie nowych modeli biznesowych i ich produktów.

4.2.3. Oprócz monitorowania i lepszego zrozumienia tych modeli konieczne jest uruchomienie innych dźwigni:

4.2.3.1. Niezbędne jest wspieranie wymiany **najlepszych praktyk i doświadczeń między innowatorami – a także ze środowiskiem naukowym** – za pośrednictwem sieci i platform internetowych. W wypadku niektórych nowych modeli biznesowych podjęto już szereg inicjatyw prywatnych. Komisja powinna przeanalizować, w jaki sposób je wspierać i uzupełniać (lecz nie zastępować), oraz przyłączyć się do nich w celu lepszego zrozumienia tych innowacji i nawiązania kontaktu z innowatorami. W odniesieniu do innych modeli biznesowych inicjatywy te pojawiają się rzadziej, w szczególności ze względu na brak zasobów ludzkich i finansowych. Komisja powinna bardziej wspierać te wysiłki i również się w nie włączyć.

4.2.3.2. Jednym z zadań tych sieci powinno być także **ułatwianie dostępu do innowacyjnych mechanizmów wsparcia europejskiego, do których mają one prawo**. Przedsiębiorstwa oparte na nowych zrównoważonych modelach gospodarczych to często MŚP, które skarżą się na trudności w zrozumieniu złożonych procedur unijnych.

4.2.3.3. Komisja może **sprzyjać dostępowi do finansowania dla zrównoważonych modeli biznesowych poprzez zaproszenia do składania ofert ukierunkowane na innowacje**. Powinna również dopilnować, by przepisy dotyczące zamówień publicznych nie stanowiły nieproporcjonalnej przeszkody dla nowych zrównoważonych modeli biznesowych i przewidzieć mechanizm odstępowania w celu chronienia ich przed konkurencją, której nie mogłyby sprostać. Ponadto tradycyjne podmioty zapewniające źródła finansowania, zarówno publiczne, jak i prywatne, słabo znają te nowe modele, w związku z czym wahają się, czy je wspierać, i nie uwzględniają ich atutów społecznych i ekologicznych. Komisja Europejska powinna lepiej analizować trudności w dostępie do finansowania nowych zrównoważonych modeli biznesowych i formułować zalecenia mające na celu przezwyciężenie tych trudności. Komisja może również wziąć pod uwagę pojawienie się alternatywnych walut (wirtualnych, społecznych) oraz rolę, jaką mogłyby odegrać we wspieraniu tych modeli.

4.2.3.4. **Aby móc się rozwijać, nowe zrównoważone modele gospodarcze muszą wiązać się z eksperymentami**. W niektórych przypadkach – np. w dziedzinie mobilności lub ekologii przemysłowej – eksperymenty te powinny być prowadzone w partnerstwie z władzami publicznymi. Komisja Europejska może stymulować testowanie nowych modeli za pośrednictwem funduszu na rzecz finansowania innowacji poświęconego zrównoważonym modelom i otwartego dla partnerstw publiczno-prywatnych. Komisja powinna w szczególności dopilnować, by takie testy dotyczyły obszarów wiejskich i podmiejskich, a nie tylko dużych ośrodków miejskich.

4.2.3.5. Wnioski z takich eksperymentów powinny pozwolić na wskazanie **nowych potrzeb w zakresie normalizacji, a także norm i przepisów, które blokują powstawanie niektórych innowacyjnych modeli**. Normy i przepisy muszą być zgodne z innowacjami, tak jak w wypadku procesu zatwierdzania nowych produktów i usług w sektorze budownictwa. Większość przedsiębiorstw, które stosują nowe modele biznesowe, to MŚP, które nie zawsze mają środki, by sprostać obciążeniu pracą wynikającemu z normalizacji.

4.2.3.6. **Włączenie nowych modeli biznesowych do polityk sektorowych UE jest również ważnym narzędziem wspierania ich rozwoju**. Nowe platformy wymiany towarów między osobami prywatnymi i przedsiębiorstwami gospodarki opartej na funkcjonalności należy uznać za podmioty zapobiegające powstawaniu odpadów i wspierać w ramach europejskich działań na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym. Nie chodzi tutaj o nowe inicjatywy lub nowe przepisy sektorowe, ale o włączenie nowych modeli biznesowych do nowej strategii przemysłowej⁽¹⁵⁾ i istniejącej polityki sektorowej.

4.2.3.7. **Ponadto Komisja powinna wziąć pod uwagę możliwość ewentualnych nadużyć w zakresie pewnych nowych modeli biznesowych, zwłaszcza w odniesieniu do kwestii socjalnych, regulacji dotyczących pracy i nieuczciwej konkurencji podatkowej**. W odniesieniu do gospodarki dzielenia się, UE musi kontynuować wysiłki w zakresie monitorowania i harmonizacji na szczeblu europejskim.

⁽¹⁵⁾ COM(2017) 479 final.

4.2.4. Ogólnie, nowe zrównoważone modele biznesowe będą się bowiem rozwijać pod warunkiem że przedsiębiorstwa i przedsiębiorcy będą przekonani o ich sensowności gospodarczej w UE w perspektywie roku 2030 lub 2050. W związku z tym **zrównoważony rozwój musi być postrzegany jako przekrojowy cel UE. Ramy polityczne, podatkowe i regulacyjne UE muszą zapewnić widoczność, aby ukierunkować działania podmiotów gospodarczych, organów publicznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego.** W związku z tym zalecamy, by:

- **usunąć bariery sektorowe w tej dziedzinie na szczeblu politycznym, traktując zrównoważony rozwój jako kryterium przekrojowe, które umożliwi modernizację gospodarki europejskiej.** Chodzi tu o dostosowanie polityk europejskich do kryteriów zrównoważonego rozwoju i włączenie tych kryteriów do prawodawstwa. Wszelkie nowe przepisy należałoby zatem poddawać surowszemu testowi zgodności z kryteriami zrównoważonego rozwoju. Na szczeblu politycznym UE musi wysyłać silny sygnał świadczący o jej wsparciu dla zrównoważonego rozwoju i potwierdzający jej pierwszoplanową pozycję w tej dziedzinie. Drogą do tego jest przełożenie celów w zakresie rozwoju zrównoważonego na elementy nowej strategii Europa 2030, poprzez przyjęcie ograniczonej tabeli wskaźników efektywności UE i wskaźników wykraczających poza PKB oraz ich włączenie w ramy europejskiego semestru,
- **włączyć zewnętrzne efekty społeczno-środowiskowe do logiki gospodarczej poprzez zachęcanie państw członkowskich do lepszego uwzględnienia opodatkowania ekologicznego⁽¹⁶⁾ i wstrzymania subwencji antyekologicznych.** Sygnał, jakim jest cena emisji dwutlenku węgla, musi zostać wzmocniony na poziomie europejskim, w szczególności poprzez reformę systemu handlu emisjami (ETS) lub dodatkowe środki na szczeblu krajowym w stosunku do sektora energetycznego, który odpowiada za 60 % emisji CO₂. Włączenie to zwiększyłoby konkurencyjność produktów i technologii zrównoważonych, które zasadniczo mają ograniczyć takie efekty zewnętrzne i których wytworzenie jest w związku z tym droższe,
- **stworzyć ramy regulacyjne korzystne dla zrównoważonej konsumpcji i produkcji** (normy dotyczące ekoprojektu, wydłużenie okresu użytkowania towarów, etykiety energetyczne, cele zapobiegania powstawaniu odpadów, walka z zanieczyszczeniami, normy efektywności energetycznej w budownictwie itp.). Obecne prawodawstwo, np. dotyczące ekoprojektu, nie idzie wystarczająco daleko⁽¹⁷⁾. Normy powinny być dostosowane do specyficznej sytuacji MSP („test MSP”).

4.2.4.1. **Ponownie przemyśleć sposób funkcjonowania sektora finansowego, aby utrwalić i jednoznacznie włączyć zagadnienia środowiskowe i społeczne do decyzji o wyborze inwestycji i w zakres pojęcia ryzyka** w ramach norm ostrożnościowych i zasad dotyczących wypłacalności. Proces ten już się toczy wśród inwestorów odpowiedzialnych społecznie i niektórych dużych przedsiębiorstw, w ramach koncepcji „zintegrowanego myślenia” przy podejmowaniu decyzji strategicznych i operacyjnych⁽¹⁸⁾. W praktyce refleksja ta może również prowadzić do:

- ograniczenia podejścia krótkoterminowego, na przykład poprzez włączenie większej liczby oszczędzających do nabywania aktywów długoterminowych,
- wspierania wprowadzania otwartych rozwiązań i oprogramowania (*open source*) w sektorze finansowym, by sprzyjać zdrowej konkurencji,
- zachęcania do dostosowania kryteriów FinTech do kryteriów zrównoważonego rozwoju,
- wzmocnienia sprawozdawczości na temat zagadnień zrównoważonego rozwoju (wsparcie dla ocen/certyfikatów środowiskowych) dla przedsiębiorstw i instytucji finansowych (zob. zalecenia *Taskforce on Climate Disclosure*),
- włączenia kryteriów zrównoważonego rozwoju w ramach obowiązku powierniczego,
- przeprowadzania testów pod kątem zrównoważonego rozwoju dla przyszłych europejskich regulacji finansowych.

Bruksela, dnia 18 października 2017 r.

Georges DASSIS
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽¹⁶⁾ Dz.U. C 226 z 16.7.2014, s. 1.

⁽¹⁷⁾ Program prac dotyczący ekoprojektu na lata 2016–2019.

⁽¹⁸⁾ Prace grupy ekspertów wysokiego szczebla ds. zrównoważonych finansów.